

Investigating the Role of Parents, Teachers and Librarians in Teaching Information Literacy Skills to Students

Faramarz Soheili

***Corresponding author:** Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: fsoheili@gmail.com

Somayeh Pashae

MSc. Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran.
E-mail: so.pashae@gmail.com

Ali Akbar Khasseh

Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: khasseh@gmail.com

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to determine the role of parents, teachers, and librarians in teaching information literacy skills to students in the town of Kangavar.

Methodology: The method of the present study was an applied one conducted by survey method. The statistical population of this study included all high school students in Kangavar, whose total number was reported to be 1475 people. Using Cochran's formula, 305 people were selected as a sample by proportional stratified random sampling. Ghasemi & Dayani standard information literacy questionnaire was used to collect data. The reliability of this questionnaire obtained through Cronbach's alpha was 0.934. In order to analyze the data, first, using descriptive statistics, the frequency distribution table of demographic variables and central indicators and the dispersion of research variables were obtained. Then, Kolmogorov-Smirnov test was used to evaluate the normality of data distribution. Then, to answer the research questions, the non-parametric equivalent test of T-sample test in SPSS software was used.

Findings: The results of data analysis showed that teachers, parents, and librarians play a role in teaching information literacy skills to students, and the role of teachers was more prominent than that of the librarians. However, parents played a less important role than the teachers and librarians. Also, the students' information literacy skills were higher than the average.

Conclusion: The findings of this study show that in Kangavar schools, the absence of school libraries is quite noticeable because, if there is a library in schools that is run by an expert librarian, this librarian can teach both students and teachers in those schools the needed information literacy skills in a more specialized way.

Keywords: Information Need, Access to Information, Evaluation of Information Resources, Use of Information Resources, Information Literacy Skills.

Citation: Soheili, F., Pashae, S., & Khasseh, A. A. (2019). Investigating the Role of Parents, Teachers and Librarians in Teaching Information Literacy Skills to Students. *Knowledge and Information Management*, 6(3), 11-24. (in Persian)

(DOI): 10.30473/mrs.2021.54627.1433

Received: ((2020-08-15)

Accepted: (2020-12-05)

بررسی نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان

فرامرز سهیلی

*نویسنده مسئول: دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: fsohieli@gmail.com

سمیه پاشایی

کارشناسی ارشد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: so.pashae@gmail.com

علی اکبر خاصه

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

E-mail: khasseh@gmail.com

چکیده

هدف: هدف از انجام پژوهش حاضر تعیین نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور است. **روش‌شناسی:** روش پژوهش حاضر، از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی اجرا گردید. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر کنگاور بود که تعداد کل آن‌ها برابر با ۱۴۷۵ نفر گزارش شد که با استفاده از فرمول کوکران ۳۰۵ نفر از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد سواد اطلاعاتی قاسمی و دیانی استفاده شد. پایایی این پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۳۴ به دست آمد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا با استفاده از آمار توصیفی، جدول توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت شناختی و شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای پژوهش به دست آمد. سپس جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده گردید. در ادامه برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش از آزمون علامت معادل ناپارامتری آزمون تی تک نمونه‌ای در نرم‌افزار اس پی اس اس استفاده شد. **یافته‌ها:** تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که معلمان، والدین و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان نقش دارند و نقش معلمان از نقش کتابداران پررنگ‌تر بود. والدین هم نقش کمتری نسبت به معلمان و کتابداران داشتند. همچنین میانگین سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان بزرگ‌تر از مقدار متوسط بود. **بحث و نتیجه‌گیری:** نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در مدارس شهر کنگاور جای خالی کتابخانه‌های آموزشی کاملاً محسوس است. زیرا اگر در مدارس یک کتابخانه وجود داشته باشد که توسط یک کتابدار متخصص اداره شود، این کتابدار می‌تواند هم به دانش‌آموزان و هم به معلمان در آن مدارس این مهارت‌ها را به‌صورت تخصصی‌تر آموزش بدهد.

واژه‌های کلیدی: نیاز اطلاعاتی، دسترسی مؤثر به اطلاعات، ارزیابی منابع اطلاعاتی، استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی، مهارت‌های سواد اطلاعاتی.

استناد: سهیلی، فرامرز، پاشایی، و، خاصه، علی‌اکبر (۱۳۹۸). بررسی نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان. *مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی*، ۶(۳)، ۱۱-۲۴.

(DOI): 10.30473/MRS.2021.54627.1433

تاریخ دریافت: (۱۳۹۹-۰۵-۲۵)

تاریخ پذیرش: (۱۳۹۹-۰۹-۱۵)

مقدمه

عصر اطلاعات و تحولات فناورانه دور از دسترس، شیوه ارتباط کاربران و استفاده از اطلاعات را تغییر داده است و مهارت‌های سواد اطلاعاتی^۱ را به مجموعه‌ای اساسی از مهارت‌ها و شایستگی‌ها تبدیل می‌کند که بر زندگی روزمره افراد ساکن در یک جامعه اطلاعاتی تأثیر می‌گذارد (اگورمن و ترات^۲، ۲۰۰۹). اصطلاح سواد اطلاعاتی برای نخستین بار توسط زورکوفسکی^۳ به کار رفته است وی اظهار داشت که افراد باسواد اطلاعاتی می‌دانند چگونه از منابع اطلاعاتی برای کار خود استفاده کنند (زورکوفسکی، ۱۹۷۴؛ نقل در یولسون و برونشتاین^۴، ۲۰۱۸). مطالعه‌های دیگر، سواد اطلاعاتی را به‌عنوان یک روحیه اجتماعی که یک کاتالیزور برای یادگیری است، توصیف کرده است که لازم است افراد از لحاظ اجتماعی و مدنی در اجتماعات خود درگیر شوند و برای موفقیت در دنیای کار که مردم عادت به تحولات سریع فناوری دارند، ضروری است (یولسون و برونشتاین، ۲۰۱۸).

سواد اطلاعاتی دارای پنج بعد تشخیص نیاز اطلاعاتی، دسترسی به اطلاعات مرتبط، معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی، استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی و رعایت مبانی قانونی، اخلاقی و اجتماعی استفاده از اطلاعات است (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۶؛ نقل در صدیقی، ۱۳۹۸). آموزش و پرورش امروز همگام با انقلاب اطلاعاتی، نیازمند تربیت دانش‌آموزانی است که ضمن باور به توانمندی‌های خویش، توانایی استفاده صحیح از اطلاعات را داشته باشند چراکه امروز، بشر در جایگاهی قرار دارد که داشتن اطلاعات، قدرت است، همچنین همگام شدن بافهم و استفاده از اطلاعات یا کسب سواد اطلاعاتی یک الزام محسوب می‌شود (مقصودی و اسماعیلی شاد، ۱۳۹۶). به عبارت دیگر، آموزش و پرورش باید «چگونه آموختن» را یاد بدهد. در حقیقت مهارت آموختن زیرساخت فراگیری‌های بعدی است (حیدری همت‌آبادی و موسی پور و حری، ۱۳۸۶). والدین می‌توانند به فرزندان خود کمک کنند که در زمان نیاز به اطلاعات، از چه منابعی برای رفع نیازهایشان استفاده نمایند و چگونه منابع را مورد ارزیابی قرار دهند و در حقیقت آن‌ها به فرزندان خود چگونه آموختن را می‌آموزند و در نتیجه فرزندان آن‌ها قادر خواهند بود تا هر زمان که به سؤال و یا با مشکلی مواجه می‌شوند، خودشان از منابع مناسب

برای رفع نیاز و پاسخگویی به سؤال پیش آمده استفاده نمایند و در نتیجه مشکل خود را حل نمایند. بنابراین، می‌توان گفت که والدین می‌توانند در ارتقای سطح سواد اطلاعاتی فرزندان خود نقش چشم‌گیری ایفا کنند (کیانی و همکاران، ۱۳۹۵). از آنجایی که دانش‌آموزان بیشتر وقت خود را یا در مدرسه و کتابخانه مدرسه و یا در خانه سپری می‌کنند و از آدم‌های دوروبر خود خیلی چیزها یاد می‌گیرند و آموزش می‌بینند، لذا والدین در خانه و معلمان و کتابداران در مدرسه و کتابخانه‌ها، نقش بسیار مهمی را در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان ایفاء می‌کنند. بر این اساس به نظر می‌رسد، بررسی نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان می‌تواند بر برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در این حوزه مؤثر باشد.

حال این پژوهش به سه سؤال پاسخ می‌دهد:

- ۱) میزان نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور چه میزان است؟
- ۲) میزان نقش معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور چه میزان است؟
- ۳) میزان نقش کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور چه میزان است؟

پیشینه پژوهش

در این قسمت ابتدا پژوهش‌های داخلی انجام شده ذکر می‌گردد و سپس پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور مورد اشاره قرار می‌گیرد.

افشار و دانش (۱۳۸۷) در پژوهشی به بررسی تأثیر برنامه‌های آموزشی غیررسمی کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر اصفهان بر ارتقای سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان از دیدگاه کتابداران و آموزگاران پرداختند. نتایج حاصل از بررسی داده‌ها نشان داد که برنامه‌های آموزشی غیررسمی کتابخانه‌های کانون موجب ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان می‌شود. برنامه‌های مذکور در ایجاد و ارتقای مهارت‌هایی مانند حس کنجکاوی و روحیه پرسش-گری، انتخاب و جستجوی منابع اطلاعاتی مناسب، تفکر انتقادی و خلاق و انجام کارهای گروهی مؤثر بوده است.

مروجی و مؤمن‌زاده (۱۳۸۸) پژوهشی را با عنوان کاربرد سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشگاهی انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که با ایجاد مهارت‌های گوناگون در دانش-آموزان و تقویت سواد اطلاعاتی آنان می‌توان به فناوری‌های نوین از طریق آن‌ها دست یافت.

1. Information literacy skills
2. O'Gorman & Trott
3. Zurkowski
4. Yevelson & Bronstein

موردی درس فارسی پایه چهارم ابتدایی" انجام دادند. این پژوهش از نوع پدیدارشناسی است و از تکنیک تحلیل محتوای کیفی بهره برده است. در این پژوهش که ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته و مشاهده است از نمونه‌گیری هدفمند برای پیشبرد اهداف پژوهش استفاده شده است. به این ترتیب که چهار معلم پایه چهارم ابتدایی از سه مدرسه در منطقه ۲ آموزش و پرورش شهر تهران مورد مصاحبه قرار گرفته و چهار کلاس آنان نیز پس از مشاهده با اجرای مراحل سه‌گانه کدگذاری نظری تحلیل گردید. بر اساس تحلیل داده‌ها، می‌توان سواد اطلاعاتی در پایه چهارم را در گام‌های «تنظیم صحنه: ایجاد فضایی برای تفکر و تأمل و برنامه‌ریزی»، «ایجاد و تبیین نیاز اطلاعاتی»، «جستجو و مکان‌یابی اطلاعات»، «بهره‌گیری از اطلاعات»، «پردازش اطلاعات»، «ثبت، سازمان‌دهی و استفاده اخلاقی از اطلاعات»، «برقراری ارتباط» و «ارائه اطلاعات» تبیین کرد. بر اساس یافته‌ها تأکید عمده بر ارتقای مهارت بهره‌گیری از اطلاعات (خواندن، دیدن و شنیدن)؛ پردازش اطلاعات (تأمین زیرساخت‌های درک متن، تمرین درک مطلب به صورت دیداری، شنیداری و متنی و انجام فعالیت‌های نیازمند پردازش اطلاعات) و ارائه اطلاعات (در قالب‌های مکتوب و غیرمکتوب و شیوه تهیه آن‌ها) است. با ادغام سواد اطلاعاتی درس فارسی، این درس می‌تواند به اهداف خود بهتر نائل آید.

پورصالحی، فهیم‌نیا، ناخدا و بازرگان (۱۳۹۷) پژوهشی را با موضوع آموزش سواد اطلاعاتی به کودکان ۷ تا ۱۱ ساله ایرانی انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که اهداف آموزش سواد اطلاعاتی به کودکان ایرانی ۷-۱۱ ساله در سه دسته کلی قرار می‌گیرد: دسترسی مؤثر و کارآمد به اطلاعات (شناخت منابع اطلاعاتی، توانایی طرح سؤال، ترسیم شبکه مفهومی و غیره)، ارزیابی اطلاعات (فهم متن، تشخیص ربط با نیاز اطلاعاتی، تشخیص منابع اطلاعاتی مناسب)، استفاده از اطلاعات (توانایی سخنرانی در مقابل گروه، یادداشت‌برداری، تهیه اسلاید، تهیه متن علمی با درج منابع). اهداف آموزشی استخراج شده نشان می‌دهد که اولویت اصلی در مقطع ۷-۱۱ سال، روی آموزش دسترسی به منابع اطلاعاتی است. ارزیابی و استفاده از اطلاعات در این سن کمتر امکان آموزش دارد و تأکید در این سن بر درک و ربط متن با نیاز اطلاعاتی و گزینش اطلاعات متناسب با آن است. بالین‌حال روش‌های به کارگماری، تصمیم‌گیری و تعاملات بین فردی نیز قابل آموزش است. علاوه بر آن، مهارت‌های نوشتاری و گفتاری (ایجاد نوشته‌های علمی و ایراد سخنرانی مبتنی بر آن)، ساخت روزنامه دیواری و کاردستی را نیز می‌توان آموزش داد.

یعقوب پورنرگسی و اکبری داریان (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی نقش کتابداران در آموزش تفکر انتقادی به دانش‌آموزان با تأکید بر سواد اطلاعاتی پرداختند. یافته‌ها نشان داد که سواد اطلاعاتی یکی از پیش‌نیازهای تفکر انتقادی و آموزش سواد اطلاعاتی یکی از مؤثرترین راه‌ها برای نشان دادن ارزش حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی در فرایندهای مرتبط با توسعه است. نظام آموزشی دو نقش برعهده دارد ۱- به دانش‌آموز بیاموزد چگونه اطلاعات خویش را بیابد ۲- به او تعلیم دهد چگونه این اطلاعات را تعبیر و تفسیر کند. کتابدار می‌تواند از کتابخانه یک مرکز تفکر و یک مرکز اطلاعاتی بسازد، مرکزی که در آن فرد به چگونگی‌ها بیندیشد نه به چراها.

پورصالحی، زندیان و فهیم‌نیا (۱۳۹۰) در یک مطالعه مقایسه‌ای تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی توسط «کتابدار» و «معلم» بر ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که کتابدار به میزان ۱/۳۳ و معلم به میزان ۰/۰۷ در ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مؤثر بوده‌اند و میزان تأثیر کتابداران معنی‌دار بود. همچنین تغییر معنی‌داری در نمره سواد اطلاعاتی پیش و پس‌آزمون دو گروه آموزش دیده به وسیله معلم و کتابدار رخ داده است.

پویا (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی نقش والدین در ارتقای سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین تحصیلات، سطح سواد اطلاعاتی و اشتغال والدین، با سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت والدین دارای سطح تحصیلات و سواد اطلاعاتی بالاتر، دارای فرزندان با سواد اطلاعاتی بالاتر نیز باشند. همچنین، جنسیت دانش‌آموزان تأثیری بر سطح سواد اطلاعاتی آنان ندارد.

حسین‌پور و اسماعیلی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی نقش سواد اطلاعاتی والدین در عوامل موفقیت دانش‌آموزان پرداخته‌اند. نتایج نشان داد بین کل مقیاس سواد اطلاعاتی والدین و میزان موفقیت دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان کوهستان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین خرده مقیاس‌های سواد اطلاعاتی والدین شامل پیشرفت تحصیلی، نگرش و همکاری والدین با مدرسه، توجه والدین به حل تکلیف دانش‌آموزان، تشویق فرزندان به درس خواندن و مشکلات درسی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

پورصالحی، فهیم‌نیا، بازرگان و ناخدا (۱۳۹۶) پژوهشی را با موضوع "در باب چپستی سواد اطلاعاتی در مدارس: مطالعه

مهارت‌های سواد اطلاعاتی خود را بهبود بخشند و همچنین درک عمیق‌تری از روند پژوهش به دست آورند. به‌طور کلی، پژوهش شواهدی را برای نشان دادن اثربخشی یک رویکرد آموزشی مشترک در آموزش سواد اطلاعاتی ارائه می‌دهد. این رویکرد باعث تقویت نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به کتابخانه مدرسه و نقش کتابدار مدرسه در روند آموزش می‌شود.

چیگوا^۳ (۲۰۱۹) در پژوهشی به نقش مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان در انتقال موفقیت‌آمیز آن‌ها به آموزش عالی پرداخته است. در این پژوهش، سی‌وپنج کتابدار به صورت هدفمند انتخاب شدند و پرسشنامه ارسال شد و مصاحبه تلفنی برای درک فرصت‌ها و چالش‌هایی که در انتقال مهارت سواد اطلاعاتی به دانشجویان در آماده‌سازی آن‌ها برای آموزش عالی وجود دارد، انجام شد. نتایج نشان داد که برنامه‌های سواد اطلاعاتی در مدارس گروه A و دانشگاه‌ها وجود دارد. کشف شد که مؤسسات عالی، برنامه‌های مربیگری را انجام می‌دهند و کتابداران معلمان و مدارس را در مورد نحوه ارائه جلسات سواد اطلاعاتی آموزش می‌دهند. بیشترین فرصت در دسترس بودن فناوری‌های ارتباطی اطلاعات (ICT) در اکثر مدارس و پشتیبانی از دولت برای استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در یادگیری است. باین‌حال، چالش اصلی این است که منابع آنلاین اندکی وجود دارند که به صورت محلی تولید می‌شوند. نویسنده نیاز به تولید محتوای محلی بیشتر به صورت آنلاین را برای دانش‌آموزان دبستان توصیه می‌کند.

تروچیلو-تورس^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به توسعه سواد اطلاعاتی معلمان ابتدایی در استان گرانادا^۵ اسپانیا پرداختند. نتایج به دست آمده در این مطالعه نشان داد اگر معلمان دانش سواد اطلاعاتی را کسب کنند می‌توانند نقشی بهینه در جامعه دیجیتال حال و آینده داشته باشند. همچنین، نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین سواد اطلاعاتی معلمان در مدارس دولتی و خصوصی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. اما ماهیت مدرسه می‌تواند پیشرفت برخی مهارت‌های مربوط به حوزه اطلاعات را پیش‌بینی کند.

به‌طور کلی، مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که مهارت‌های سواد اطلاعاتی (مهارت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و فناوری‌های مرتبط در امر یادگیری)، می‌تواند بر عملکرد بهتر دانش‌آموزان اثر مثبتی داشته باشد. استفاده از فناوری‌ها جهت آموزش و یادگیری و به دست آمده آوردن

تاج‌آبادی، محسن‌آبادی و موحدیان (۱۳۹۸) در پژوهشی جایگاه مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای معلمان در پیشبرد اهداف آموزشی مدارس را مورد مطالعه قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که مهارت‌های سواد اطلاعاتی با اثربخشی معلمان و مهارت‌های تدریس، شخصیت حرفه‌ای و مهارت کنترل جو کلاس در ارتباط است. لذا، فراگیری مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی برای افزایش اثربخشی و کارایی معلمان مدارس و در نتیجه بهبود کارایی نظام آموزشی بسیار ضروری به نظر می‌رسد. از این رو آموزش این مهارت‌ها به معلمان، می‌تواند تأثیرات قابل‌ملاحظه‌ای در افزایش تدریس اثربخش آن‌ها داشته باشد. معلم مجهز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای، می‌تواند این مهارت‌ها را به دانش‌آموزان خود منتقل نموده و یادگیری مادام‌العمر تربیت نماید که می‌تواند در ساختن آینده‌ای روشن و بهتر برای جامعه، نقش مؤثری داشته باشند.

هنری^۱ و دیگران (۲۰۰۲) پژوهشی را با عنوان " نقش مدیر در یک مدرسه با سواد اطلاعاتی" انجام دادند. نتایج حاکی از آن بود که حمایت مدیران مدارس یکی از عوامل کلیدی برای اجرای مؤثر برنامه‌های کتابخانه و سواد اطلاعاتی در مدارس است. آنان همچنین خاطر نشان می‌سازند که دیگر یافته‌های حاصل از این پژوهش می‌تواند برای کتابداران و مدیران سراسر دنیا مفید باشد، زیرا این دو قشر از جامعه دوران سخت در تلاش برای ارائه خدمات اطلاع‌رسانی و آموزشی با کیفیت بالا هستند و بایستی در پیشرفت کاربران مستقل و باسواد کتابخانه سهم داشته باشند.

زرواس^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی به نقش مهم کتابخانه‌های مدارس در توسعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان در کشور قبرس پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان داد که تقریباً همه دانش‌آموزان دارای رایانه شخصی هستند و به اینترنت دسترسی دارند. یافته‌ها نشان داد که دانش‌آموزان دانش کافی در سواد رایانه، سواد اینترنت و سواد رسانه‌ای دارند اما مفهوم سواد اطلاعاتی (دانستن چگونگی دستیابی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات به‌طور مؤثر و کارایی) را درک نمی‌کنند و از کتابخانه‌های مدرسه استفاده نمی‌کنند.

باجی و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی توسعه مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان با استفاده از مدل Big6 پرداختند. یافته‌ها نشان داد که ادغام مدل Big6 در برنامه درسی علوم ابتدایی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا

3. Chigwada

4. Trujillo-Torres

5. Granada

1. Henry

2. Zervas

می‌پردازد. همچنین، در این پژوهش میزان سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان نیز اندازه‌گیری می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش، شامل همهٔ دانش‌آموزان دبیرستان‌های سطح شهر کنگاور است. تعداد کل دبیرستان‌های سطح شهر کنگاور برابر ۶ دبیرستان با ۱۴۷۵ دانش‌آموز است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۳۰۴ نفر تعیین شد. اسامی دبیرستان‌ها با تعداد کل دانش‌آموزها در جدول ۱ ارائه شده است. در این پژوهش، از شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب استفاده شد. به این ترتیب که در هر دبیرستان متناسب با تعداد دانش‌آموزان آن دبیرستان نمونه انتخاب شد. تعداد نمونه انتخاب شده از هر دبیرستان، در جدول ۱ ارائه شده است.

اطلاعات به‌روز توسط دانش‌آموزی که به مهارت‌های سواد اطلاعاتی مجهز است، می‌تواند با ایجاد اعتمادبه‌نفس در او بر عملکرد و دانش‌آموز تأثیرگذار باشد. بنابراین نتایج پژوهش‌های انجام شده بیانگر این است که به نظر همه پژوهشگران داشتن مهارت‌های سواد اطلاعاتی در عصر اطلاعات لازم است. در این میان دانش‌آموزان که درواقع آینده‌سازان جامعه هستند، اهمیت فوق‌العاده‌ای دارند. آموزگاران، دبیران، مدیران، والدین و کتابداران کتابخانه‌های آموزشی بایستی به هر صورتی که می‌توانند در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان کوشا باشند. بررسی پیشینه‌های پژوهش نشان داد که در زمینه نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان مطالعه‌ای انجام نشده است. لذا، این پژوهش به بررسی نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور

جدول ۱. حجم جامعه و نمونه

نام دبیرستان	تعداد کل دانش‌آموز	تعداد نمونه انتخاب شده
دبیرستان الزهرا	۲۷۰ نفر	۵۶ نفر
دبیرستان سمیه	۳۷۵ نفر	۷۸ نفر
دبیرستان مطهره	۱۸۰ نفر	۳۷ نفر
دبیرستان امام	۲۰۰ نفر	۴۱ نفر
دبیرستان ولیعصر	۱۸۰ نفر	۳۷ نفر
دبیرستان باقرالعلوم	۲۷۰ نفر	۵۶ نفر
کل	۱۴۷۵ نفر	۳۰۵ نفر

(۱۳۸۶) هنجاریابی شده است و ضریب پایایی آن ۰/۹۸ گزارش شد. با توجه به این که پرسشنامه استاندارد هستند، روایی آن قبلاً توسط قاسمی و همکاران (۱۳۸۶) احراز شده است. لذا، در این پژوهش جهت سنجش روایی محتوایی پرسشنامه، پرسشنامه از طریق ایمیل برای پنج نفر از متخصصان علم اطلاعات و دانشنامه ارسال و از آن‌ها خواسته شد تا نظر نهایی خود را در اعلام کنند. سپس، بعد از ارسال مجدد پرسشنامه از سوی متخصصان، اصلاح‌های لازم انجام شد و روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. همچنین، جهت سنجیدن پایایی پرسش‌نامه مورد استفاده در این پژوهش، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. به‌طوری که ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای سواد اطلاعاتی و بعدهای ابعاد آن از

در این پژوهش، برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد سواد اطلاعاتی (قاسمی، ۱۳۸۶) به شرح زیر استفاده گردید: داده‌های مربوط به متغیر سواد اطلاعاتی از طریق پرسشنامه استاندارد سواد اطلاعاتی تعیین شده توسط قاسمی و دیانی (۱۳۸۶) با ۳۰ ماده و پنج بعد تشخیص نیاز اطلاعاتی (سؤال‌های ۱ تا ۶)، دسترسی مؤثر به اطلاعات موردنیاز (سؤال‌های ۷ تا ۱۲)، معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی (سؤال‌های ۱۳ تا ۱۸)، رعایت مبانی قانونی (سؤال‌های ۱۹ تا ۲۵) و استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی (سؤال‌های ۲۶ تا ۳۴) به دست می‌آید. نحوه نمره‌گذاری در دامنه‌ای از ۱ تا ۵ به ترتیب بسیار مخالفم تا بسیار موافقم صورت می‌گیرد. این پرسشنامه توسط قاسمی و همکاران

طریق نرم‌افزار آماری اس پی اس محاسبه و در صورتی که میزان آلفای به دست آمده بیش‌تر از $0/7$ باشد پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار خواهد بود. جدول ۲ ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول ۲. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه سواد اطلاعاتی

متغیر	تعداد سؤال‌ها	ضریب آلفای کرونباخ	کل
سواد اطلاعاتی	۳۰	$0/934$	$0/934$
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۶	$0/717$	
دسترسی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز	۶	$0/797$	
معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی	۶	$0/836$	
رعایت مبانی قانونی	۶	$0/771$	
استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی	۶	$0/846$	

پژوهش، از آزمون علامت در نرم‌افزار اس پی اس اس ۲۲ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

از بررسی داده‌هایی که از طریق پرسشنامه به دست آمده، توزیع فراوانی متغیرهای جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان مطابق جدول ۳، می‌باشد.

همان‌طور که در جدول ۲ دیده می‌شود ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه و ابعاد آن بزرگ‌تر از $0/7$ به دست آمد. بنابراین پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار هستند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، ابتدا داده‌ها در نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. نسخه ۲۲ وارد گردید. سپس، با استفاده از روش آمار توصیفی، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش به دست آمده آمد. در ادامه، جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون آماری کلموگروف-اسمیرنف استفاده شد. در نهایت، جهت پاسخ به سؤال‌های

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان براساس متغیرهای جمعیت شناختی

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
دختر	۱۹۶	$68/1\%$
پسر	۹۲	$31/9\%$
کل	۲۸۸	100%
پایه تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
اول	۶۸	$23/6\%$
دوم	۱۵۷	$54/5\%$
سوم	۶۳	$21/9\%$
کل	۲۸۸	100%
رشته تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
ریاض-فیزیک	۵۲	$18/1\%$
علوم تجربی	۱۱۶	$40/3\%$
علوم انسانی	۱۲۰	$41/7\%$
کل	۲۸۸	100%

در رشته علوم تجربی و ۴۱/۷ درصد در رشته علوم انسانی تحصیل می‌کنند. شاخص‌های توصیفی متغیر سواد اطلاعاتی و ابعاد آن در جدول ۴ گزارش شده است.

همان‌طور که در جدول ۳ دیده می‌شود، ۳۱/۹ درصد از پاسخ‌دهندگان پسر و ۶۸/۱ درصد آن‌ها دختر هستند. همچنین، ۲۳/۶ درصد از پاسخ‌دهندگان در پایه اول، ۵۴/۵ درصد در پایه دوم و ۲۱/۹ درصد از آن‌ها در پایه سوم متوسطه دوم مشغول به تحصیل بودند. از لحاظ رشته تحصیلی ۱۸/۱ درصد از پاسخ‌دهندگان در رشته ریاضی-فیزیک، ۴۰/۳ درصد

جدول ۴. میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سواد اطلاعاتی	۳/۷۸	۰/۴۹	۲/۰۷	۴/۹۷
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۳/۹۱	۰/۴۱	۲/۳۳	۵
دسترسی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز	۳/۸۱	۰/۵۵	۱/۸۳	۵
معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی	۳/۶۹	۰/۶۶	۱/۵۰	۵
استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی	۳/۸۰	۰/۶۱	۱/۵۰	۵
رعایت مبانی قانونی، اخلاقی و اجتماعی استفاده از اطلاعات	۳/۶۹	۰/۷۲	۱/۵۰	۵

برای اطمینان از نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. در این روش اگر سطح معنی‌داری مربوط به آماره Z کلموگروف-اسمیرنوف از ۰/۰۵ کوچک‌تر باشد فرض صفر رد می‌شود و اگر سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ بزرگ‌تر باشد دلیلی برای رد فرض صفر (یعنی نرمال بودن متغیرها) وجود ندارد. نتایج مربوط به آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش در جدول ۵ ارائه شده است.

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، انحراف معیار و میانگین متغیر سواد اطلاعاتی به ترتیب برابر با ۰/۴۹ و ۳/۷۸ است. همچنین از میان ابعاد سواد اطلاعاتی، بیشترین میانگین مربوط به بعد تشخیص نیاز اطلاعاتی و کمترین میانگین هم‌زمان مربوط به دو بعد رعایت مبانی قانونی، اجتماعی و اخلاقی استفاده از اطلاعات و معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی است.

جدول ۵. نتایج مربوط به آزمون کلموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها

متغیرها	آماره Z کلموگروف اسمیرنوف	سطح معنی‌داری
سواد اطلاعاتی	۲/۳۸	۰/۰۰۰۱
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۳/۰۲	۰/۰۰۰۱
دسترسی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز	۳/۶۲	۰/۰۰۰۱
بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی	۳/۹۸	۰/۰۰۰۱
استفاده گزیده از منابع اطلاعاتی	۳/۱۶	۰/۰۰۰۱
رعایت مبانی قانونی، اخلاقی و اجتماعی استفاده از اطلاعات	۲/۸۱	۰/۰۰۰۱

فرض صفر رد شده و فرض مقابل در سطح خطای ۵ درصد پذیرفته می‌شود. به عبارتی دیگر، داده‌ها از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند.

همان‌طور که در جدول ۵ دیده می‌شود، با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مربوط به آماره Z -اسمیرنوف برای متغیر سواد اطلاعاتی و ابعاد آن از ۰/۰۵ کوچک‌تر شده است. بنابراین،

پارامتری آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد، زیرا توزیع داده‌ها نرمال نیست. در ادامه به سؤال‌های پژوهش به ترتیب پاسخ داده شده است.

سؤال اول: میزان نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور چقدر است؟

نتایج مربوط به آزمون علامت جهت بررسی میزان نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور در جدول ۶ ارائه شده است.

جهت بررسی میزان سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان و نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به آنان، ۳۰ پرسش مطرح شد که پاسخگویان با انتخاب یکی از گزینه‌های بسیار مخالف هستم (۱)، مخالف هستم (۲)، نظری ندارم (۳)، موافق هستم (۴) و بسیار موافق هستم (۵) میزان سطح سواد اطلاعاتی خود و نقش والدین، معلمان و کتابداران در آموزش این مهارت‌ها را مشخص کردند. در ادامه، میانگین پاسخ‌ها در پنج بعد مختلف برای ۳۰ پرسش محاسبه شد. جهت پاسخ به سؤال‌های پژوهش با توجه به نرمال نبودن توزیع داده‌ها از آزمون علامت معادل نا

جدول ۶. نتایج آزمون علامت جهت بررسی میزان نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور

آزمون علامت						
متغیر	میانگین	معیار	انحراف	میان‌محاسبه شده	آماره Z	سطح معنی‌داری
سواد اطلاعاتی	۳/۳۶	۰/۵۶	۳	۳/۵۰	-۴/۵۲	۰/۰۰۰۱
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۳/۷۲	۰/۵۰	۳	۴	-۶/۲۸	۰/۰۰۰۱
دسترسی مؤثر به اطلاعات موردنیاز	۳/۴۲	۰/۸۳	۳	۳/۶۷	-۳/۴۹	۰/۰۰۰۱
معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی	۳/۱۷	۰/۷۴	۳	۳/۱۷	-۲/۰۰	۰/۰۰۰۱
استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی	۳/۴۴	۰/۷۰	۳	۳/۶۷	-۳/۴۸	۰/۰۰۰۱
رعایت مبانی قانونی و اخلاقی استفاده از اطلاعات	۳/۰۴	۰/۶۸	۳	۳/۳۳	-۲/۴۵	۰/۰۰۰۱

به‌بیان‌دیگر، به توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت که والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور نقش دارند.

سؤال دوم: میزان نقش معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور چقدر است؟

نتایج مربوط به آزمون علامت جهت بررسی میزان نقش معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور در جدول ۷ ارائه شده است.

همان‌طور که در جدول ۶ دیده می‌شود، سطح معنی‌داری مربوط به آماره Z آزمون علامت، برای متغیر سواد اطلاعاتی و ابعاد آن برابر با ۰/۰۰۰۱ شده است و از ۰/۰۵ کوچک‌تر می‌باشد. لذا، فرض صفر رد و فرض مقابل در سطح خطای ۰/۰۵ پذیرفته می‌شود. به‌عبارت‌دیگر، تفاوت معنی‌داری بین میان‌نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به آن‌ها و میان‌اصلی (یعنی ۳) وجود دارد. با توجه به این‌که میان‌به دست آمده از میان‌اصلی بزرگ‌تر شده است. لذا، می‌توان گفت که اکثر پاسخ‌دهندگان گزینه موافقم (۴) یا کاملاً موافقم (۵) را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۷. نتایج آزمون علامت جهت بررسی میزان نقش معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور

آزمون علامت						
متغیر	میانگین	معیار	انحراف	میان محاسبه شده	آماره Z	سطح معنی‌داری
سواد اطلاعاتی	۳/۸۷	۰/۳۰	۳	۴	-۱۲/۵۹	۰/۰۰۰۱
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۳/۸۹	۰/۳۲	۳	۴	-۱۳/۰۴	۰/۰۰۰۱
دسترسی مؤثر به اطلاعات موردنیاز	۳/۸۸	۰/۳۷	۳	۴	-۱۲/۴۳	۰/۰۰۰۱
معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی	۳/۸۳	۰/۴۲	۳	۴	-۱۱/۲۱	۰/۰۰۰۱
استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی	۳/۸۵	۰/۴۰	۳	۴	-۱۲/۴۳	۰/۰۰۰۱
رعایت مبانی قانونی و اخلاقی استفاده از اطلاعات	۳/۹۲	۰/۴۹	۳	۴	-۱۱/۹۹	۰/۰۰۰۱

گزینه موافقم (۴) یا کاملاً موافقم (۵) را انتخاب کرده‌اند. به بیان دیگر، به توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت که معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور نقش دارند.

سؤال سوم: میزان نقش کتابدارها در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور چقدر است؟ نتایج مربوط به آزمون علامت جهت بررسی میزان نقش کتابدارها در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور در جدول ۸ ارائه شده است.

همان‌طور که در جدول ۷ دیده می‌شود، سطح معنی‌داری مربوط به آماره Z آزمون علامت، برای متغیر سواد اطلاعاتی و ابعاد آن برابر با ۰/۰۰۰۱ شده است و از ۰/۰۵ کوچک‌تر می‌باشد. لذا، فرض صفر رد و فرض مقابل در سطح خطای ۰/۰۵ پذیرفته می‌شود. به عبارت دیگر، تفاوت معنی‌داری بین میان‌نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد نقش معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به آن‌ها و میان‌اصلی (یعنی ۳) وجود دارد. با توجه به این که میان‌به دست آمده از میان‌اصلی بزرگ‌تر شده است. لذا، می‌توان گفت که اکثر پاسخ‌دهندگان

جدول ۸. نتایج آزمون علامت جهت بررسی میزان نقش کتابدارها در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور

آزمون علامت						
متغیر	میانگین	معیار	انحراف	میان محاسبه شده	آماره Z	سطح معنی‌داری
سواد اطلاعاتی	۳/۹۴	۰/۶۵	۳	۳/۹۳	-۵/۹۶	۰/۰۰۰۱
تشخیص نیاز اطلاعاتی	۴/۱۹	۰/۴۴	۳	۴	-۷/۰۷	۰/۰۰۰۱
دسترسی مؤثر به اطلاعات موردنیاز	۳/۹۸	۰/۴۵	۳	۴	-۷/۰۴	۰/۰۰۰۱
معیارهای بررسی و ارزیابی منابع اطلاعاتی	۳/۸۴	۰/۹۱	۳	۴	-۴/۸۵	۰/۰۰۰۱
استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی	۴/۰۳	۰/۸۸	۳	۴/۱۷	-۵/۳	۰/۰۰۰۱
رعایت مبانی قانونی و اخلاقی استفاده از اطلاعات	۳/۶۸	۰/۹۵	۳	۳/۶۷	-۴/۸۱	۰/۰۰۰۱

پرننگ‌تر بوده است، کتابداران و والدین در رده‌های بعدی قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های این پژوهش، والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور نقش دارند. نتیجه‌های به دست آمده در این پژوهش با نتایج به دست آمده در پژوهش حسین پور و اسماعیلی (۱۳۹۵) و پویا (۱۳۹۱) همخوانی دارد. در توضیح و تفسیر این یافته می‌توان گفت که والدین دانش‌آموزان نقش اساسی در رسیدن دانش‌آموزان به اهداف تعیین شده از سوی آموزش و پرورش دارند. والدین به دلیل نزدیکی آن‌ها با دانش‌آموزان در موقعیت مناسب‌تری جهت آموزش سواد اطلاعاتی به آن‌ها قرار دارند. بحث‌های که در یک خانواده در زمینه‌های مختلف از جمله در زمینه بهداشتی، اقتصادی، فرهنگی، اشتغال و غیره مطرح می‌شود و دانش‌آموزان به همراه والدین خود در این بحث‌ها شرکت می‌کنند. یا موقع دیدن فیلم و یا اخبار یا برنامه‌های آموزشی مختلف حتی یک پیام بازرگانی کوتاه از طریق تلویزیون باعث می‌شود دانش‌آموزان مطالبی در زمینه‌های مختلف هرچند اندک یاد بگیرند و آموزش ببینند. تربیت فرزندان از خانواده شروع می‌شود. در گذشته آموزش به بچه‌ها برای ورود به زندگی اجتماعی به وسیله توسط خانواده‌ها صورت می‌گرفت اما از زمانی که این امر بر عهده نهادهای آموزشی قرار گرفت نقش والدین در امر آموزش کودکان کم‌رنگ‌تر شد (پویا، ۱۳۹۱). اما اکنون شرایط فرق کرده و آگاهی والدین به دلیل استفاده از رسانه‌های گروهی و شبکه‌های اجتماعی مختلف افزایش یافته است و از آنجایی که دانش‌آموزان اوقات زیادی را در منزل می‌گذرانند، والدین نمی‌خواهند وقت آن‌ها به هدر برود و یا خودشان به‌طور مستقیم یا با ثبت‌نام بچه‌ها در کلاس‌های آموزشی مختلف به آموزش آن‌ها در زمینه‌های مختلف کمک می‌کنند. دانش‌آموزان تحت تأثیر اعمال و رفتار والدین خود هستند. همچنین، خانواده‌های امروزی به دلیل پایین بودن تعداد فرزندان، از شرایط مناسبی برای فراهم کردن امکانات مادی و کمک‌آموزشی برای فرزندان خود برخوردارند. زیرا به‌منظور ارتقای سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان از این نوع وسایل در سطح گسترده استفاده می‌شود. والدین به نسبت معلمان و کتابداران شناخت بیشتری نسبت به فرزندان خود دارند و دانش‌آموزان با والدین خود نسبت معلمان و کتابداران راحت‌تر

همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری مربوط به آماره Z آزمون علامت، برای متغیر سواد اطلاعاتی و ابعاد آن برابر با ۰/۰۰۰۱ شده است و از ۰/۰۵ کوچک‌تر می‌باشد. لذا فرض صفر رد و فرض مقابل در سطح خطای ۰/۰۵ پذیرفته می‌شود. به عبارت دیگر، تفاوت معنی‌داری بین میانه نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد نقش کتابدارها در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به آن‌ها و میانه اصلی (یعنی ۳) وجود دارد. با توجه به این که میانه به دست آمده از میانه اصلی بزرگ‌تر شده است لذا می‌توان گفت که اکثر پاسخ‌دهندگان گزینه موافقم (۴) یا کاملاً موافقم (۵) را انتخاب کرده‌اند. به بیان دیگر، با توجه به نتیجه‌های به دست آمده می‌توان گفت که کتابدارها در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور نقش دارند. در پایان، جهت اینکه ببینیم نقش کدام‌یک از معلمان، والدین یا کتابداران در آموزش سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان دبیرستانی کنگاور پرننگ‌تر بوده است، از آزمون کروسکال-والیس معادل نا پارامتری آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (به دلیل نرمال نبودن متغیرها) استفاده شد و نتیجه آن در جدول ۹ ارائه شد.

جدول ۹. بررسی تفاوت میان نقش معلمان، والدین یا کتابداران در آموزش سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان دبیرستانی کنگاور

گروه	میانگین	آماره کای-دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
معلمان	۳/۹۵	۵۳/۹۹	۲	۰/۰۰۱*
کتابداران	۳/۸۸			
والدین	۳/۳۶			

*. معنی‌داری در سطح ۰/۰۵.

همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری مربوط به آماره کای-دو از ۰/۰۵ کوچک‌تر شده است. لذا، می‌توان گفت که بین نقش معلمان، والدین یا کتابداران در آموزش سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان دبیرستانی کنگاور تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همان‌طور که در جدول مشخص است، نقش معلمان در آموزش سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان

مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان داشته باشند. معلمان ترجیح می‌دهند اطلاعات خود را در زمینه درس مورد تدریس به‌روز کنند. بنابراین، ممکن است مباحث و تغییرات در زمینه سواد اطلاعاتی پوشیده بماند. در معلم‌ها می‌تواند در تحقق قسمت‌هایی از استاندارد سواد اطلاعاتی موفق عمل کنند. برای مثال در مورد استاندارد سوم، معلم‌ها می‌توانند با تعریف برخی تکالیف به دانش‌آموزان راه و روش ارائه اطلاعات را در قالب مقاله و پروژه‌های تحقیقی به آنان یاد بدهند. همچنین با درخواست ارائه شفاهی مطالب، و به خاطر سپاری، مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان را ارتقا بخشند. در دنیای امروز با توجه به اینکه دانش‌آموزان در هر زمینه درسی که مشکل داشته باشند می‌توانند از طریق یک جست‌وجوی ساده در اینترنت مطالب بسیار زیادی را مشاهده کنند و با پروژه‌های مختلف آموزشی مواجه می‌شوند، اینجاست که نقش سواد اطلاعاتی نمایان می‌شود و دانش‌آموز باید بداند که کدام مطالب را انتخاب و مطالعه کند. بنابراین، معلمان هم سر کلاس درس بیشتر باید در زمینه انتخاب مطالب و نحوه ارزیابی آن با دانش‌آموزان حرف بزنند و آن‌ها در این زمینه راهنمایی بکنند.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که کتابدارها هم مانند معلمان و والدین در آموزش دادن مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور نقش مؤثری دارند. این یافته با یافته‌های زرواس و همکاران (۲۰۱۷)، یعقوب پور نرگسی و اکبری داریان (۱۳۸۸)، افشار و دانش (۱۳۸۷)، مروجی و مؤمن‌زاده (۱۳۸۸) و پور صالحی، زندیان و فهیم‌نیا (۱۳۹۰) همخوانی دارد. پور نرگسی و اکبری داریان (۱۳۸۸) به این نتیجه رسیدند که کتابدار می‌تواند از کتابخانه یک مرکز اطلاعاتی بسازد، که در آن فرد به چگونگی‌ها بیندیشد نه به چراها. هرچند که نتیجه‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش نشان داد که معلمان از کتابداران نقش مؤثرتری در آموزش دادن مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان دارند اما اگر به کتابداران در مدارس فرصت کافی داده شود که به آموزش این مهارت‌ها بپردازند آن‌ها گزینه بهتری نسبت به معلمان برای آموزش این مهارت‌ها هستند. زیرا این افراد، مهارت‌های تقریباً کافی سواد اطلاعاتی را در دانشگاه محل تحصیل خود یاد می‌گیرند و احتمالاً ذهنیت کامل‌تری نسبت به هدف‌ها، ضرورت‌ها و مهارت‌های لازم برای آموزش سواد اطلاعاتی دارند. کتابداری به دلیل حوزه کاری خود مقبول‌ترین حرفه برای برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزش سواد

و صمیمی‌تر هستند. لذا، مشکلات و نیازهای اطلاعاتی خود را معمولاً در محیط خانوادگی مطرح می‌کنند. والدین از این طریق می‌توانند تشخیص دهند که فرزندان آن‌ها در چه زمینه‌هایی بیشتر نیاز اطلاعاتی دارند. بنابراین، باید خودشان در حد توان نیاز اطلاعاتی فرزندان را برطرف کنند، در غیر این صورت با مراجعه به مدرسه و یا کتابخانه می‌توانند این نیازها را با معلمان و یا کتابداران در میان بگذارند تا آن‌ها با توجه به تخصصی که دارند در جهت رفع این نیازها قدم بردارند. زیرا، دانش‌آموزان شاید نتوانند نیازهای اطلاعاتی خود را پیش معلمان و کتابداران مطرح کنند.

نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که معلم‌ها در آموزش دادن مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان شهر کنگاور نقش دارند. این یافته با یافته‌های هنری و دیگران (۲۰۰۲) و پور صالحی، زندیان و فهیم‌نیا (۱۳۹۰) همخوانی دارد. هرچند در ایران در راستای آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به معلم‌ها در دانشگاه‌های تربیت معلمان ذهنیت خاصی وجود ندارد و آن‌ها خود را موظف به آموزش چنین مهارت‌هایی نمی‌دانند. و حجم زیاد کتاب‌های درسی و کم بودن ساعات تدریس از پرداختن معلم‌ها به سایر مباحث‌هایی مانند مهارت سواد اطلاعاتی ممانعت می‌کند. اما جالب اینجاست که نتایج این پژوهش نشان‌دهنده پررنگ بودن نقش معلم‌ها در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان نسبت به کتابداران و والدین آن‌ها است. که این یافته با بخشی از یافته‌های پور صالحی، زندیان و فهیم‌نیا (۱۳۹۰) همخوانی ندارد زیرا آن‌ها نشان دادند که نقش کتابداران نسبت به معلمان پررنگ‌تر است. دلیل اصلی چنین نتیجه‌ای در پژوهش آن‌ها این است که آن‌ها دو دبیرستان دخترانه را به‌عنوان نمونه انتخاب کردند و در یکی از دبیرستان‌ها یک کتابدار و در دبیرستان دیگر یکی از معلم‌ها به آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی در طی ۴ جلسه پرداختند. با توجه به دانش و تخصصی که یک کتابدار در زمینه آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی دارد قطعاً دانش‌آموزان تحت آموزش آن نتیجه بهتری خواهند گرفت. در تبیین این یافته می‌توان گفت که اکثر والدین حتی اگر بخواهند مهارت‌های سواد اطلاعاتی را به دانش‌آموزان هم یاد بدهند دانش کافی برای این کار را ندارند و اکثر مدارس هم از داشتن کتابخانه و کتابدار محروم هستند. لذا، معلمان از آنجاکه ساعت‌های زیادی را با دانش‌آموزان در کلاس‌های درس سپری می‌کنند و دانش‌آموزان در مدارس هر سؤالی داشته باشند به معلمان خود مراجعه می‌کنند، می‌توانند نقش مهمی را در آموزش

به‌ویژه در شهر کنگاور کتابخانه آموزشی وجود ندارد. لذا، صورت تخصصی‌تر بتوانند فرزندان خود را کمک کنند. همچنین، کتابدار متخصص در مدرسه می‌تواند به معلمان در این زمینه کمک کند. پور صالحی، زندیان و فهیم‌نیا (۱۳۹۰) بیان کردند که همکاری معلمان و کتابداران در عین پوشش دهی نقاط ضعف یکدیگر، باعث تقویت سایر موارد نیز خواهد بود.

پیشنهادهای

بر اساس نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود:

۱. با توجه به بر نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌گردد در مدارس به ایجاد و تقویت گروه‌های اجتماعی با حضور پررنگ دانش‌آموزان و والدین آن‌ها یا حداقل با حضور انجمن اولیاء و مربیان پرداخته شود.
۲. با توجه به نقش معلمان در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان، به مدیران مدارس پیشنهاد می‌گردد در مدارس کارگاه‌های آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی توسط متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای معلمان برگزار شود تا سواد اطلاعاتی آن‌ها افزایش یابد.
۳. با توجه به نقش کتابداران در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان، به مدیران مدارس پیشنهاد می‌گردد تا حد امکان در مدارس کتابخانه‌هایی با استخدام کتابداران متخصص در نظر گرفته شود، تا دانش‌آموزان بتوانند از نزدیک با کتابداران در ارتباط باشند.
۴. با توجه به اینکه نقش والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان کم‌رنگ‌تر از نقش معلمان و کتابداران بود. لذا، به مدیران مدارس پیشنهاد می‌گردد با دعوت والدین دانش‌آموزان به مدارس و برگزار کردن کارگاه‌های آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی توسط متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی برای آن‌ها سطح سواد اطلاعاتی آن‌ها را بالا ببرند.

اطلاعاتی است. اما از آنجایی که در اکثر مدارس در کشور ما دسترسی دانش‌آموزان به کتابداران خیلی محدود است و فقط هنگام مراجعه به کتابخانه‌های عمومی این اتفاق رخ می‌دهد. و کتابداری هم که در کتابخانه‌های عمومی مشغول به فعالیت است نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای تمامی مراجعه‌کنندگان باشد. کتابدار می‌تواند منابع موردنیاز آموزش بهتر سواد اطلاعاتی و مناسب با نیاز دانش‌آموزان و برنامه درسی را تهیه کند. علاوه بر آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان، به آموزش این مهارت‌ها به معلم‌ها نیز اقدام کند. لذا، حضور یک کتابدار در مدرسه به صورت تمام‌وقت یا پاره‌وقت امری ضروری است. اگر یک کتابدار به صورت تخصصی مهارت‌های سواد اطلاعاتی را به دانش‌آموزان یاد بدهد در مقایسه با معلمان یا والدین تأثیرگذاری آن بیشتر خواهد بود.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که والدین، معلمان و کتابداران در یاد دادن مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان دبیرستانی کنگاور نقش دارند و نقش معلمان از نقش کتابداران پررنگ‌تر بود. اما والدین کمترین نقش را داشتند. معلمان در زمینه آموزش به دانش‌آموزان تجربه بهتری نسبت به کتابداران دارند و مهارت‌های آموزش آنان به علت آموزش‌هایی که در دانشگاه محل تحصیل خود دریافت کرده‌اند از مهارت‌های کتابداران بهتر است. همچنین، در برنامه درسی فعلی مدرسه‌ها ساعت خاصی برای آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی وجود ندارد؛ بنابراین، کتابدار ساعت آموزشی معینی برای آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی نخواهد داشت. به‌طور کلی، می‌توان گفت حضور یک کتابدار متخصص در مدرسه و همکاری او با مدیران، معاونان و معلمان همان مدرسه می‌تواند شرایط بهتری جهت آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی و یا زمینه‌سازی برای آن را فراهم کند. با توجه به نتایج این پژوهش، والدین در آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان نقش دارند و اکثر آن‌ها سطح سواد پایینی دارند. لذا، با حضور یک کتابدار در مدرسه می‌توان با برگزاری کارگاه‌ها و جلسات مختلف مهارت‌های سواد اطلاعاتی را به آن‌ها آموزش داد تا آن‌ها به

References

- Afshar, M., Danesh, F. (2008). Librarians and teachers view of Impact analysis of non-curriculum training programs offered at Center for intellectual Development of Children and Adolescents Libraries at Metro Isfahan with respect to enhancing information literacy. *Research on Information Science & Public Libraries*. 14 (3),83-98

- Baji, F.; Bigdeli, Z.; Parsa, A. & Harusler, C. (2018). Developing information literacy skills of the 6th grade students using the Big 6 model. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, 23(1), 1-15.
- Chigwada, J. P. (2019). Supporting Information Literacy Skills of Students for a Successful Transition to Higher Education: Opportunities and Challenges for Libraries in the Digital Era. *International Journal of Library and Information Services*, 8(1), 24-30.
- Ghasemi, H. & Dayyani, H. (2009). Normalizing the "Information Literacy Competency Standards for Higher Education & quot; (ACRL) for Academic Community in Iran. *Foundations of Education*, 8(3), 21-33.
- Haidari Hematabadi, Z., Mosapur, N., Huri, A. (2007). Curriculum planning system commensurate with the development of information literacy. *Journal of Curriculum Studies*, 1(4), 29-48.
- Henri, J., Hay, L. & Oberg, D. (2002). The role of the principal in an information literate school community: findings from an international research project". 68th IFLA general conference. Glasgow, Scotland, 18-24 August.
- Hosainpour, R., Esmaili, M. (2016). Investigating the role of parent's information literacy in student's success. The Second National Conference on the New Research and Studies in the Field of Education and Psychology Iran, 10 August, Qum, Iran.
- Kiani, H., tajdaran, M., poya, K. (2016). The effect of parents' education level and in improving information literacy of pre-university students in public and private high schools. , 9(32), 81-88.
- Maqsodi, M., esmaeili shad, B. (2017). The effect of educational technology on the relationship between student's literacy and self-education students. , 3(2), 91-111. doi: 10.22091/stim.2017.2032.1136
- Moraveji, S., Momenzadeh, N. (2010). Application of information literacy in Academic libraries. Scientific communication e-journal (NAMA), 13(1), 1-4.
- O'Gorman, J. & Trott, B. (2009). What Will Become of Reference in Academic and Public Libraries?. *Journal of Library Administration*, 49(4): 327-39.
- Poursahehi, N., Zandian, F., Fahimnia, F. (2011). Comparative Study On Influence of Teaching Information Literacy by "Teacher" And "Librarian" on Improvement of Information Literacy Skills of Smart Female's High Schools Pupils in Tehran. *Journal of Academic librarianship and Information Research*, 45(4), 13-32.
- Poursalehi, N., Bazargan, A., & Nakhoda, M. (2017). nature of information literacy in elementary schools Case study of Persian literature in fourth grade. *Human Information Interaction*, 3(4), 12-25.
- Poursalehi N, Fahimnia F, Nakhoda M, Bazargan A. (2018). Information Literacy Instruction for 7-11-Year-Old Iranian Children. *Research on Information Science & Public Libraries*. 24(2), 305-325
- Pouya, K. (). Investigating the role of parents in improving the level of information literacy of students in District 2 of Tehran schools. MA theses, department of Knowledge and information science, Faculty of psychology and educational science, Alzahra University.
- Sedighi, H. (2019). *the Relationship between Information Literacy and Organizational Creativity and Job Performance of Librarians of Public Libraries in Kermanshah Province*, MA theses, department of Knowledge and information science, Faculty of social and educational science, Razi University.
- Tajabadi, R., Mohsenabadi, G., Movahedian, S. (2019). *The place of teachers' information literacy and media skills in advancing the educational goals of schools*. National Conference on Quality of Education Improvement with Life Skills Approach, 1 February, Tehran-Iran.
- Yaghoob Pornargesi, T., Akbari Darian, S. (2009). The role of librarians in teaching critical thinking to students with an emphasis on information literacy. Iranian Seminar on School Libraries, 23 April, Mashhad-Iran.
- Yevelson, a. & Bronstein, j. (2018). Three perspectives on information literacy in academia: Talking to librarians, faculty, and students. *College & Research Libraries*, 79(4), 535-553.

- Zervas, M.; Stavrou, C.; Alexia Kounoudes, A. (2017). The Important Role of School Libraries in the Development of Students Information Literacy Skills. *Library Research and Educational Resources*, 6, 113-133
- Zurkowski, P.G. (1974). The Information Service Environment Relationships and Priorities. Related Paper No. 5. Available at <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED100391.pdf> [accessed 12 November 2019].